Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

НАПЕРАД!

Беларуская радыкальная тыднёвая часопісь.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Віленская 8, кв. 3.

Прыймо інтэрэсантаў ад 9 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: за 1 год—7 зл., за паўгоду—3 зл. 50 гр., за 3 мес.—2 зл., за 1 мес.—75 гр.

Год 2. Вільня, 29 студзеня 1930 г. №. 4

Паміж Сцыллай і Харыбдай.

Не дарма сьвядомая нацыянальна беларуская радыкальная інтэлігенцыя лічыць змаганьне за нашы правы на культурна-нацыянальным фроньце за найважнейшую ў сягоньняшніх варунках жыцьця справу: іменна на гэтым фроньце беларусам прыходзіцца сягоньня адбіваць найвялікшы нацiск усіх „рознакалёрных" і „рознаязычных" ворагаў нашага нацыянальнага адраджэньня і вызваленьня.

Як ведама, самая балючая справа ў гэтай галіне—гэта школьная справа. Ня гледзячы на дзесяткі тысячаў пададзеных за апошнія гады дэклярацыяў на беларускія ўрадавыя школы, іх — апрача некалькіх дзесяткоў „утраквістычных" ці „беларускіх" з перавагай польскае мовы — не адчыняюць. Не адчыняюць нібы-то затым, што... няма „выкваліфікаваных" беларускіх вучыцялёў! А адначасна тыя-ж школьныя ўлады не даюць і дазволу на „кваліфікаваньне" народных вучыцялёў: ані прыватнае беларускае вучыцельскае сэмінарыі адчыніць беларусам не даюць, ані—самі ўрадавых сэмінарыяў з беларускай выкладовай мовай не адчыняюць. I справа школьная так і стаіць усьцяж на адным мейсцы...

Гэта—ў адносінах да народных, гэтак-званых „powszechnych" школ. Але ня лепшае палажэньне і нашых школаў сярэдняга тыпу — прыватных беларускіх гімназіяў, лічба якіх ў Заходняй Беларусі за апошнія гады — дзеля „незалежных" прычынаў—паменшылася... да трох.

Грамадзянству ведама, з якім трудом удалося абараніць нашы гімназіі ад „узрыву" іх знутра камуністычнай партыяй. Але, абмінуўшы неяк (хоць і з цяжкімі стратамі) гэту небясьпечную „Сцыллу", нашыя гімназіі апынуліся перад яшчэ вялікшай небясьпекай для свайго істнаваньня, якой зьяўляецца ўрадавая „Харыбда": аказваецца, што на ўсе тры беларускія гімназіі, якія маем пад Польшчай, толькі два спасярод чынных беларускіх вучыцялёў маюць прызнаныя польскімі ўладамі „кваліфікацыі" і могуць без перашкодаў выкладаць у беларускіх гімназіях, пад той час, як усе іншыя ўсьцяж знаходзяцца пад пагрозай „зрэдукаваньня", як—„нявыкваліфікаваныя". Навет тыя з іх, якія маюць за сабою па дзесяць гадоў бясспыннае вучыцельскае працы ў беларускіх гімназіях, могуць аказацца — на гэтай чыста фармальнай падставе—ў любы мамэнт пазбаўленымі права навучаньня....

А тымчасам набліжаецца крытычны дзень 1 студня 1931 году; калі ўсе наагул „невыкваліфікаваныя" вучыцялі губляюць права на далейшую профэсіяльную вучыцельскую працу. Дзе-ж і як маглі нашы беларускія вучыцялі вымаганыя ў Польшчы „кваліфікацыі" набыць?—Ды нідзе: бо істнаваўшыя ў мінулыя гады спэцыяльныя дапаўняючыя ўрадавыя курсы (ведама-ж: толькі польскія!) былі для нашых вучыцялёў недаступныя, як празначаныя выключна для вучыцялёў урадавых гімназіяў,—а ніякіх падобных беларускіх курсаў ніколі ня было... I вось, з канцом бягучага году на гэтай падставе могуць быць выкінены за борт усе—апрача двух!—беларускія вучыцялі, а ў выніку гэтага і ўсім нашым гімназіям пагражае аўтоматычная ліквідацыя.

Праўда, з гэтага палажэньня ёсьць вельмі просты выхад, толькі-ж, ведама, пры істнаваньні добрае волі ў школьных уладаў. Апошнія маюць права прызнаць нашых вучыцялёў „выкваліфікаванымі" і без усялякіх дапаўняючых курсаў і экзаменаў, паскольку тыя паказалі на дзеле сваю здольнасьць і адпаведнасьць да вучыцельскае працы. Здаецца, што, калі ўжо дзьве гімназіі (віленская і навагрудзкая)—пасьля многалетніх візытацыяў" і адбытых ужо двойчы пры ўрадавых камісіях матуральных экзаменаў—атрымалі даўно належныя ім правы ўрадавых школаў, дык ці-ж гэта ня ёсьць бясспрэчны доказ, што яны стаяць на вымаганай уладамі вышыні з пэдагогічнага пункту гледжаньня?—А калі так, дык ці-ж тыя, хто паставіў нашы гімназіі на гэту вышыню,—іх пэдагогічны склад,—не даказалі на практыцы, што і самі яны зусім адпавядаюць усім тым вымогам, якія стаўляюцца школьнымі ўладамі „выкваліфікаваным" вучыцялём?

Бязумоўна—так! I затым вучыцялі ўсіх трох нашых гімназіяў, здаўна ў іх працуючыя, на зусім законнай падставе мусяць атрымаць „кваліфікацыі"—шляхам простага прызнаньня іх школьнымі ўладамі. Беларускае грамадзянства мае права гэтага трэбаваць, — трэбаваць зьліквідаваньня ўрэшце сталае пагрозы „рэдукцыі" тых пэдагогаў, якія і сваей многалетняй беззаганнай працай, і сваей навуковай падгатоўкай зусім адпавядаюць займаным становішчам.

Толькі тады нашы гімназіі, шчасьліва абмінуўшы пагражаючыя ім з двух бакоў „Сцыллу" і „Харыбду", здолеюць выплыць урэшце на вольную плынь—да лепшае будучыні і поўнага свайго расьцьвету.

З цыклю: Новая Беларусь.

Хмары чорныя зьвісьлі над намі—
Яшчэ ўчора гудзеў Веснаход....
Гэй, сябры! Сьмела ў бой з пярунамі!
Ўспыхне заўтра іншы усход!

Гэты цень, што спусьціўся ад хмараў,
Згіне з першай касуляй сьвятла,
I асьвецяцца нашыя твары
Сонцазьзяньнем чароўнага дня.

1929.

* * *

Беларусь ты мая рассьпяваная!
(Нібы ў песьнях ты толькі і ёсьць...)
Я прыходжу к табе, о, каханая,
Сын вясны, нібы новы госьць....

Нашы песьні—ня песьні: смутніцы—
Сьмела выкіну я цераз плот;
Клічам тым, як вясной навальніцы,
Прывітаю я бедны народ....

Беларусь! Прыбірайся у краскі,
Ў песьні бурнай і гучнай вясны!
Мы збудуем цябе, як у казцы,
Сьветлай, яснай, як нашыя сны!.....

Х. І.

Споўніце свой абавязак!

(Голас чытача).

Прачытаўшы ў апошнім нумары „Наперад" заметку аб цяжкім палажэньні газэты і павольным прысыланьнем падпіскі, я мімаволі спыніўся над гэтай справай і захацеў падзяліцца з чытачамі нашае часопісі некаторымі думкамі, каторыя заўсёды зьяўляліся ў маей галаве, пасьля сьцьверджаньня падобных сумных фактаў.

Аб значэньні роднага друкаванага слова хіба ня прыдзецца шмат гаварыць, бо кожны хоць крыху асьвечаны чалавек разумее, чым зьяўляецца свая газэта для народу. Вельмі прыгожа акрэсьліла гэта рэдакцыя „Нашай Нівы" ў словах: „гэта—люстра душы, думак і патрэб Беларусі". У цяперашні час агульнага аслабленьня тэмпу адраджэнскае працы, істнаваньне рэгулярна выходзячай газэты ёсьць упрост пякучай неабходнасьцю. Цяпер мы перажываем крызіс, стаім на пераломе, і трэба далажыць усіх стараньняў, каб гэты крызіс мінуў шчасьліва, не пакінуўшы па сабе якіх небудзь благіх пасьледзтваў. У такіх абставінах ня толькі важна, каб істнавала свая прэса, але і патрэбна, каб яна стаяла на груньце вышыні сваіх заданьняў, бо: „Ніколі заданьне прэсы ня ёсьць так адказным, так важным і такім важкім, як у пераломных хвілінах жыцьця народу ці дзяржавы. Разумеюць гэта (часам на сваей скуры пераконваюцца) работнікі пяра і інстынктыўна адчуваюць масы. Бо ніколі газэты ня бываюць так разхопліваныя, не становяцца такім артыкулам штодзеннай неабходнасьці культурнага чалавека, як у тыя хвіліны. Аснаўная місыя (пасланніцтва) прэсы: інформацыя і дадзенае да яе асьвятленьне, перапушчанае шчыра праз прызму ідэйнага сьветапагляду,—гэтая місыя стаецца тады неразлучнаю часткаю быцьця адналькава тых адзінак, якія яе выконваюць, як і тых масаў, для каторых выконваецца". („Одна з аномалій"—„Діло" ч. 252, 13/XI-29).

Праўдзівасьць вышэйпрыведзеных слоў аднаго з супрацоўнікаў украінскае газэты — вачавідная. Але мала зробіцца пры найлепшым жаданьні і ахвоце да працы без падтрыманьня матэр'яльнага, якое зьяўляецца падставай усякага падобнага пачынаньня. Дзеля гэтага неабходным зьяўляецца супрацоўніцтва матэр'яльнае, каторае можа і павінен выконваць кожны, хто ліча сябе сьведамым беларусам. У нас да гэтага часу справа гэтая не знаходзіць належнага зразуменьня, бо ня збудзілася яшчэ самадзейнасьць шырокіх слаёў грамадзянства. Збуджаны з нацыянальнага сну, шмат яшчэ хто чакае вызваленьня як манны нябеснай—з чужых рук, не разумеючы, што толькі сам можа яго здабыць у супольнай працы з роднымі братамі. Такое неразуменьне справы спараджае неаблічальныя шкоды для ўсяго беларускага працоўнага народу, і змагацца з гэтым неразуменьнем з памыснымі вынікамі можна зноў-ткі пры помачы сваей прэсы.

Таму кожны, у кім б'ецца запраўды беларускае сэрца, хто хоча шчыра вызваленьня паняволенага беларускага селяніна і работніка,—павінен неадкладна пасьпяшыць з прысылкай падпіскі на газэту, а таксама вытлумачыць іншым неабходнасьць зрабіць тое самае. Кожны павінен споўніць свой сьвяты абавязак перад Бацькаўшчынай!

В. С—ъ.

З Радавае Беларусі.

„Чыстка" беларусаў трывае далей.

Перасьледаваньне Беларусаў у Радавай Беларусі сыстэматычна паглыбляецца. Яно галоўным чынам накіравана супроць тых беларускіх камуністых, якія па сваей псыхалёгіі ня могуць „думаць па маскоўску" і праяўляць часам свой нацыянальна-беларускі характар. У гэтым маскоўскія камуністы бачаць „нацыянал-дэмакратызм" і „скрыўленьне партыйнае лініі".

Нават сам старшыня цэнтральнага выканаўчага камітэту БССР. А. Чарвякоў папаў у апалу. Ен павінен быў публічна спавядацца перад інквізыцыйным камуністычным трыбуналам, прызнаць свае грахі (правые ўхілы ў бок беларускага нацыянал-дэмакратычнага напрамку), каяцца і прасіць адпушчэньня грахоў (Гл. Сав. Беларусь" № 296 ад 28. XII. 1929 г.). Трэба чакаць адкліканьня яго з Менску і прысылкі на яго мейсца „маскоўскага беларуса".

Пасьля „чысткі" Жылуновіча і Кудзелькі чарга прыйшла да другіх беларускіх пралетарскіх пісьменьнікаў і паэтаў з літэратурных таварыстваў „Узвышша" і „Полымя": Язэпа Пушчы, Лужаніна, Дубоўкі, Пільняка, Антося Адамовіча, Кунцэвіча і інш. Ім закідаюцца тыя-ж самые „праступкі", гэта: „нацыянал-дэмакратызм", „дробна-буржуазная псыхолёгія" і „заступніцтва за кулакоў". Ва ўсім гэтым людзі з скрыўленаю душою бачаць „скрыўленьне бальшавіцкай лініі".

На падрыхтаванай старанна аблаве першы сыгнал падаў „егермэйстар" таварыш Канакотін у „Бальшавіку Беларусі". Вось яго даслоўны артыкул:

„У чытача дэклярацыі і артыкулоў „Узвышша" можа ўзьнікнуць такая думка, што тые, хто пісаў ня добра ведаюць палітграмату, альбо памыліліся ў фармуліроўках; можа інтуіцыя ў іх сапраўды пралетарская і творы сапраўды сугучныя з сучасным запатрабаваньнем? Не, і тут ня добра. І ў мастацкіх творах тое самае. Адзін сьпявае гімны ўсёй зямлі, не зважаючы клясавай дыфэрэнцыяцыі, якая адбываецца ў вёсцы („Зямля" К. Чорны). Другі дагарае „на нязвыклай укомскай пасадзе" („Калі асядае муць"). Трэці ў „беларускай форме" паказвае „лірыка" і „матэматыка" з двухсэнсавымі разважаньнямі пра

сучаснасьць (Дубоўка). Чацьвёрты творыць сваё „рабінавае шчасьце“, мала зразумелае і нават не патрэбнае чытачу. Пяты піша лісты да сабакі (бо да людзей няма чаго пісаць) і дасюль ён і яго таварышы не адмовіліся ад гэтых лістоў. Усе разам рэклямуюць сваю творчасьць праз бульварны праспэкт, які падобен да рэклямы нізкай маркі і г. п.“.

Пасьля гэтага сыгналу падалі свае галасы загончыкі т. т. П. Галавач і А. Званок, якія разьбіраючы творы па костачках, знаходзяць у іх контррэвалюцыйные і антыбальшавіцкія тэндэнцыі (Гл. „Сав. Беларусь“ №№ 297 і 298 з 29 і 30 XII 1929 г.). Якія будуць вынікі гэтага паходу яшчэ няведама.

Беларускае сялянства проці „колхозаў“.

Беларускае сялянства яўна варожа адносіцца да тых эксперымэнтаў сталінскай палітыкі ў гаспадарчай галіне, якія беспасрэдна ці пасрэдна давялі да таго, што ў вёсках хлеба не хапае, не гаворачы ўжо аб мясе і сале, бо хлеб сілаю адбіраецца ў сялян для пракармленьня гарадоў, а гарады вёсцы нічога не даюць. І гэта—ня дзіва: беларускіх сялян зпрад вякоў прывыкшых да індывідуальных гаспадарак (ня так, як у Расеі, дзе былі абшчыны) гоняць у калектыўныя гаспадаркі (Калхозы, Саўхозы, Камхозы), якія—апрача страты—нічога пазытыўнага не даюць (Гл. „абсьледаваньне работы зямельных органаў Магілёўшчыны“ Аўчыннікавым „Сав. Беларусь“ № 2 3. І. 1930 г). Беларускія сяляне бачаць у гэтых калектывах новую паншчыну. Паслухайце, што казалі сялянкі вёскі Гараднішча, Вайнілаўскага сельсавету, на перадвыбарным сходзе:

„Мы баімся калектываў, бо там прыдзецца спаць у адной казарме, будуць агульныя жонкі, забяруць ад жонак бялізну і вопраткі ў адно мейсца і потым падзеляць паміж усімі пароўну“. (Гл. „Сав. Беларусь“ № 1. 1930 г.). Сялянкі бачылі там Каўхозы і Саўхозы і ведаюць, што ў іх робіцца.

Або сяляне вёскі Слабоды, Гэрманаўскага сельсавету, Глускага раёну:

„Мы лепей пражывем на сваіх кавалках зямлі. Машына на полі—загуба гаспадару. Мы бачым калгас імяні т. Леніна. Там калгасьнікі перагон ядуць. Перагуду замест сала і г. д.“. („Сав. Бел.“ № 299. 1929 г.).

Ня менш выпадаюць іншыя бальшавіцкія калектыўныя ўстановы. Пайшчык менскага дзяржаўнага каапэратыву піша: „Каапэратыў атрымаў замарожаных гусей па 1 руб. 35 кап. за кілё, а прадае іх па 1 р. 90 к. за кілё, дык цана для рабочых і служачых недаступная. Чыстае гусінае мяса, бяз сала (шмальцу) каштуе 1 р. 35 к. кілё, а сала зусім не прадаецца, дык мяса нікто не купляе“.

„У Ленінскае спажывецкае Т-ва Гароцкага раёну, прыходзяць сяляне за 7—8 кілёмэтраў, прастаяць у чарзе (хвасьце) 6—7 гадзін і адходзяць да дому з пустымі рукамі, бо не хапае тавараў“.

„У сталоўцы Марына-Горскага спажывецкага Т-ва трэба прастаяць у чарзе ня меньш 3 гадзін з воўчым апэтытам, каб атрымаць ня больш 100 грам. каўбасы і там зьесьці. Калі пайшчык хоча больш 100 гр., дык павінен прывясьці сваю сям'ю, прынясьці пасямейны сьпісак і г. д.“. (Гл. „Сав. Беларусь“ № 297 ад 29 XII 1929 г.).

Тых сялян, якія ня хочуць iсьці ў калектыўныя гаспадаркі, бальшавікі называюць „кулакамі“, апрача звычайных высокіх падаткаў, абкладываюць „кулакоў“ індывідуальнымі высокімі падаткамі, пры неаплаце якіх падаткі ўдзесяцёрываюцца, г. ё. налічваюцца ў 10 разаў большыя, каб сялянін ніколі ня мог заплаціць; а за неаплату сам селянін пасылаецца на год ці два гады на прымусовыя работы. Такім чынам губяць гаспадароў, іх сем'і і гаспадаркі. Усё гэта робіцца ў імя „новай тэорыі“, якую надумаў правадзіць у жыцьцё Сталін, адкінуўшы старую ленінскую лінію ў зямельнай палітыцы. Гэты сталінскі плян „колектывізацыі“ сельскіх гаспадарак шляхам зьнішчэньня індывідуальных мае быць праведзены за 5 гадоў на 100 працэнтаў, прынамся—на паперы.

І. К. С.

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Што робіцца у Сойме.

Бюджэтная камісія.

У мінулым тыдні ўсьцяж працавала бюджэтная Камісія Сойму.

Камісія закончыла разгляд бюджэтаў мін. асьветы, справядлівасьці, камунікацыі, публічных работ, гандлю і прамысловасьці, вайсковых спраў, працы і сацыяльнай аховы, заграгічных спраў і—пошт і тэлеграфаў. Але ня ўсе бюджэты прайшлі праз аканчальнае галасаваньне.

Асабліва цікаўная для нас справа бюджэту мін. асьветы не знайшла аднак-жа належнага асьвятленьня ў камісіі: аб беларускай школе ня было і ўспаміну, ані ў прамове п. міністра, ані ў прамовах сяброў камісіі. **Недахоп запраўднага, моцнага беларускага прадстаўніцтва, з якім Сойм мусіў-бы паважна лічыцца, даецца ў знакі народу на кожным кроку...**

У сваей прамове мін. асьветы і рэлігіі Чэрвінскі высьветліў, між іншым, становішча ўраду ў справе Праваслаўнага Сабору. Урад, казаў ён, ня мае нічога проці скліканьня Сабору. Але Сынод павінен сьпярша прадставіць міністру плян і статут Сабору, а тады, разгледзіўшы і зацьвердзіўшы іх, калі яны будуць добрымі, міністар дасьць патрэбную—паводле „Тымчасовага Палажэньня“ — згоду ўраду на скліканьне Сабору. А тымчасам цяпер Мітрапаліт самачынна загадаў рабіць выбары ў Сабор, ня маючы згоды міністра. **Такі Сабор адбыцца ня можа.**

Цікаўная дыскусія адбылася і ў справе бюджэту мін. вайсковых спраў, асабліва-ж у зьвязку з ведамай „візытай“ п. п. ахвіцэраў 31 кастрычніка—пры першай спробе адчыненьня бюджэтнай сэсіі Сойму.

У сваей прамове аб гэтым „выпадку“ пас. Домбровскі (н. д.) даў цэлы сьцяг „запытаньняў“ п. міністру: „Ці ведама п. міністру“, што 31/X цэламу раду п. п. ахвіцэраў быў дадзены вусны загад зьявіцца ў Сойм і ў паблізкі шпіталь Уяздоўскі, у апошнім — у лічбе да 150 асобаў; што на запытаньне, ці трэба зьявіцца з аружжам, быў дадзены адказ—не, бо... кожны ахвіцэр і так мае пры сабе рэвальвэр; што на запытаньне, дзеля чаго трэба iсьці ў Сойм, выразнага адказу ня дадзена і т. д. Як ведама — дзеля высьвятленьня гэтага „інцыдэнту“ Сойм выбраў спэцыяльную камісію з вялікімі паўнамоцтвамі — пад старшынствам таго ж пасла Домбровскага.—Дык начакаем вынікаў яе працы...

Страшэнна вострыя напаткі з боку паслоў ППС мелі мейсца ў камісіі пры разглядзе бюджэту мін. Працы і Сацыяльнай аховы. Мін. Прыстору пас. Жулавскі выставіў запраўдны акт абвінавачаньня, закідаючы яму і разгром касаў хворых, і ламаньне законаў наагул, і партыйніцтва — на карысьць „Б. Б.“. і нават тое, што ён назначае камісарамі ды „дактарамі—адміністратамі“ ў касы сваіх сваякоў... У зьвязку з гэтым „Robotnik“ пісаў, што мін. Прыстор—найгоршае ўвасабленьне дыктатарска-санацыйнай сыстэмы ў новым урадзе, лёзунгі якой — „бязьмежная самаволя і аднолькава бязьмежная лёгкамыснасьць“...

Канстытуцыйная камісія Сойму.

У Канстытуцыйнай Камісіі Сойму далей адбывалася агульная дыскусія ў справе канстытуцыйнай рэформы. Выкажылі—па чарзе—пагляды сваіх партыяў на рэформу канстытуцыі паслы Кернік—ад імя „Пяста“ і Грюнбаўм—ад імя „Жыдоўскага кола“. Апрача таго, пас. Лехніцкі — з „Б. Б.“ — бараніў праект свайго клюбу проці атакаў з боку ўсіх паслоў апазыцыі — як зьлева, так і справа.

Адміністрацыйная камісія.

У адміністрацыйнай камісіі Сойму — пасьля раду прамоваў паслоў, падаваўшых прыклады самаволі і „санацыйнага“ партыйніцтва мясцовай адміністрацыі, прынята рэзалюцыя, заклікаючая ўрад, каб прыняў рашучыя меры проці партыйнай дзеяльнасьці дзяржаўнай адміністрацыі і — каб пакараў вінаўных у такім надужыцьці ўлады.

У далейшым камісія займалася слаўным цыркулярам был. мін. Складкоўскага—аб узалежненьні адбываньня пасольскіх справаздаўчых мітынгаў ад дазволу адміністрацыйных уладаў... Як ведама, гэты незаконны, проці канстытуцыйны цыркуляр, выданы найбольш шкодным з усіх былых міністраў „санацыі“ Складкоўскім, амаль не цалком парваў на мясцох сувязь паслоў з сваімі выбаршчыкамі, ператвараючы—побач з сталымі „вакацыямі“ Сойму — прадстаўнікоў насяленьня ў нейкіх „пэнсіянераў“ дзяржавы. Рад паслоў даў яркі абраз тэй самаволі, якую дапускаў на мясцох гэты цыркуляр.

Камісія аднагалосна прыняла прапазыцыю 3-х фракцыяў лявіцы (ППС, „Wyzwolenia“ і Польск „Хр. Дэм.“), каб Сойм скасаваў гэты цыркуляр

„Англійская“ Індыя.

Вялізарнай важнасьці зьявішчам апошніх гадоў зьяўляецца незалежніцкі рух у Індыі, аднэй з найважнейшых калёніяў Англіі, галоўнай падставе нячуванага багацьця гэтай дзяржавы. Гэты індускі рух зьяўляецца—побач з паўстаньнем да поўні самастойнага дзяржаўнага быту Кітаю—найважнейшым здарэньнем у працэсе прабуджэньня Азіі, якое нямениш, як і нячуваны росквіт Паўночнай Амэрыкі, пагражае дажываючаму ўжо свой век сусьветнаму панаваньню Эўропы.

Незалежніцкі рух у Індыі асабліва пашырыўся і ўмацаваўся пасьля вайны. Не апошнюю ролю ў гэтым рашучым зруху адыграла стварыўшаяся ў краі за час вайны **магутная работніцкая кляса**—на груньце выкліканай вайной в. значнай індустрыялізацыі (разьвіцьця прамысловасьці) краю, здабыўшага тым самым значную **гаспадарчую незалежнасьць ад Англіі.**

Гэтая эканамічная незалежнасьць Індыі ад яе мэтраполіі—Англіі, калісьці быўшай выключным дастаўцом усялякіх прамысловых тавараў для Індыі і тым самым (нямениш, як войскам і браняносцамі!) трымаўшай пад сваім ботам 300-мільённы край, ужо вельмі сільная. Гэта відаць хаця-б з таго, што адзін з наймагутнейшых напрамкаў вызваленчага руху кіраваны слаўным Гандзі, — „рух пасыўнага праціўленьня англійцам“,—найбольш балюча б'е апошніх сваім галоўным баявым лёзунгам: **„ня купляй англійскіх тавараў—купляй свае!“.**

Цяпер у Індыі вызначылася некалькі розных напрамкаў проці-англійскай акцыі. „Гандзізм“ высоўвае, як сказана, способы мірнага эканамічнага байкоту Англіі і тактыку так званай „non cooperation“—**несупрацоўніцтва з англійскімі ўладамі** ні ў якіх установах: ані ў палітычных, ані ў адміністрацыйных, ані ў гаспадарчых, ані ў культурных. У-ва ўсіх гэтых галінах краёвага жыцьця „Гандзізм“ трэбуе чыста нацыянальнага, краёвага, народнага прадстаўніцтва і творства. — Але гэты наймагутнейшы ў краі напрамак палітыкі і культурнай працы выключае цалком і асуджае—з пункту гледжаньня індускай рэлігіі і маралі —ўсялякі рэвалюцыянізм, усялякі тэрор і іншыя падобныя способы барацьбы з акупантамі. І — дзіўная рэч: якраз гэты найбольш мірны способ барацьбы выклікае найбольшае раздражненьне сярод англійцаў! Чаму?—а таму, ведама-ж, што ён — якраз найбольш дзейсны, найбольш дасягае мэты—рэальнага вызваленьня!

Другі напрамак — больш рэвалюцыйны, на крайнім сваім флянгу стыкаецца з камуністамі, якія, ведама-ж, працуюць і там. На чале гэтага напрамку, на чале якога нядаўна яшчэ стаяў больш умераны Дас, стаяць цяпер амаль ня выразныя камуністы: явахарлята Нэгру і доктар Кічлев. З другога боку, буйнейшая буржуазія і абшарніцтва, ня кажучы ўжо аб тысячах захаваўшыхся яшчэ на прасторы вялізарнага краю вялікшых і драбнейшых князёў-самадзержцаў, асабліва падтрымліваных англійскай уладай, — вельмі цягнуць яшчэ ў бок Англіі, шукаючы шляхоў дзеля разьвіцьця краю — ў паразуменьні і супрацоўніцтве з англійцамі. З гэтых элемэнтаў складаецца вельмі ўплывовая і багатая партыя індускіх „лібэралаў“, з помачай якой англійцы і маняцца стварыць „падобіе“ самастойнасьці Індыі. У супрацоўніцтве з гэтымі „лібэраламі“ і апрацавана была так-званая „канстытуцыйная рэформа“. З прычыны націску шырокіх масаў, якія імкнуцца да поўні сацыяльнага і палітычнага вызваленьня, англійцы і ўвайшлі ў паразуменьне з краёвай буржуазіяй, каб—шляхам палітычных уступах іх дзяржаўнай амбіцыі і падтрыманьня іх сацыяльнага панаваньня над працоўнымі места і вёскі—зрабіць іх сваімі саюзьнікамі проці гэтых працоўных масаў і проці высоўваньня апошнімі радыкальных лёзунгаў — поўнага выгнаньня з краю англійцаў.

Ведаючы гэтую агульную схэму сацыяльнай палітычнай барацьбы ў Індыі, супольную і аднолькавую амаль што ў-ва ўсіх іншых англійскіх калёніях, лёгка зразумець і ўвесь ход індыйскіх падзеяў апошняга часу. У канцы году ў Індыі сабраліся два вялізарныя—ўсе-індускія — кангрэсы: адзін у Лягоры, другі—ў Мадрасе. На першы сабралася ўся разналікая дэмакратыя Індыі: „пасывісты“ (прыхільнікі пасыўнага байкоту) і „актывісты“ (староньнікі рэвалюцыйнай тактыкі), аб'яднаныя аднолькавай ненавісьцяй да Англіі. Надзвычайна важным здарэньнем апошняга часу зьяўляецца далучэньне да агульна-індускага вызваленчага руху (—дзякуючы стараньням Гандзі) і мусульманскага насяленьня Індыі, вельмі сьмелага і энэргічнага, — якое дагэтуль паддавалася правакацыйнай тактыцы англійскіх уладаў і вяло бясспынныя „рэлігійныя“ стрэчкі і крывавыя бойкі з індусамі. Кангрэс дэмакратыі ў Лягоры прыняў рэзалюцыю, адкідаючую рашуча ўсялякія „канстытуцыйныя рэформы“, прапанаваныя англійцамі і апрацаваныя ў Лёндане англійскімі „фахоўцамі“. Рэзалюцыя трэбуе поўнай незалежнасьці краю. Трэба адзначыць, што, з другога боку, кангрэс, на якім старшынстваваў Гандзі, а значыць мелі перавагу больш умераныя „пасывісты“, прыняў такжа рэзалюцыю, асуджаючую нядаўна зробленый бомбавы замах на англійскага віцэ-караля Індыі. Рэзалюцыя прайшла пры страшэнным праціўленьні з боку „актывістаў“. Якая была сіла апошніх на кангрэсе, відаць з таго, што рэзалюцыя была прынята большасьцю 943 галосоў проці 897!!

Адначасна кангрэс фэдэрацыі „нацыянал-лібэралаў“ у Мадрасе прыняў рэзалюцыю, асуджаючую рашуча рэвалюцыйна-незалежніцкі рух у краі і процiангійскія пастановы кангрэсу дэмакратыі ў Лягоры, трэбуючы ад англійскага ўраду ўвядзеньня ў Індыі новае канстытуцыі і — „падараваньня каралём Індыі правоў і статуту брытанскага домінія“, ці—самастойнай складовай часткі Брытанскай Імпэрыі.

У заключэньне гэтага агляду сьцьвердзім поўную дасьпеласьць Індыі — ў найгоршым выпадку да гэтай „домініяльнай“ самастойнасьці, якой трэбуе ўжо нават прыхільная да англійцаў індуская буржуазія. Адкінуць гэтае трэбаваньне—гэта значыла-б для Англіі рызыкаваць выкліканьнем агульнага абурэньня ў Індыі — і дэмакратыі, і буржуазіі, а можа і—агульным паўстаньнем!!

Аглядчык.

Характэрна, што матывы прапазыцыі былі настолькі пераконываючыя, што нават паслы з „Б. Б.“(!) самі і фармулавалі прапазыцыю такога зьместу. „Сойм сьцьвярджае, што акульнік мін. Складкоўскага вяжыць свабоду пасольскіх сабраньняў. Дык Сойм заклікае ўрад, каб выдаў загад дзеля ўхіленьня такога стану рэчаў“.

У бліжэйшым часе клюбы лявіцы маюць унесьці ў Сойм праект амністыі за ўсе прэсавыя „праступленьні“, прысуды за якія адбыліся на падставе прызнанага незаконным нават Найвышэйшым Судом—знамянітага „прэсавага дэкрэту“.

Юрыдычная камісія.

Юрыдычная камісія Сойму разглядала праект закону, унесены клюбамі лявіцы і цэнтру,—проці надужыцьцяў з боку дзяржаўнай адміністрацыі (ваяводаў, старостаў, камэндантаў паліцыі і т. д.) у часе выбарнай кампаніі.

Законапраект прадбачыць вельмі суровыя кары—за тасаваньне ўрадовага „націску“ на сумленьне і волю выбаршчыкаў.

Дакладываў справу пас. ППС Лібэрман. Ня гледзячы на праціўленьне паслоў з клюбу „Б. Б.“ камісія прыняла праект у другім чытаньні. Трэцяе чытаньне мела адбыцца 27/І, а 30 справа мае стаць на пленуме Сойму.

Відаць,—на ўсялякі выпадак,—соймавы цэнтра-лев сьпяшаецца з законам; слушнасьць і патрэба якога—бясспрэчны.

Заграніцай.

Марская канфэрэнцыя ў Лёндане.

21.І адчынілася з вялікай помпай канфэрэнцыя пяцёх галоўных марскіх дзяржаваў: Паўночных Штатаў Амэрыкі, Брытанскай імпэрыі, Японіі, Францыі і Італіі.

Канфэрэнцыя адчынена самім англійскім каралём, які сказаў прамову, перадаваную па радыё па ўсяму сьвету.

На канфэрэнцыю зьехалася каля 600 усякага роду палітыкаў і спэцыялістаў, ня лічачы журналістаў. Адна амэрыканская дэлегацыя насчытывае 130 асоб, апрача 30 журналістаў.

З гэтага ўжо відаць, што прадметам канфэрэнцыі страшэнна цікавяцца дзяржавы—яе ўчасьнікі. Якія-ж мэты ставіць сабе гэта новая канфэрэнцыя, у якой бярэ такое чыннае ўчасьце нават Амэрыка, заўсёды байкатаваўшая супольныя нарады з дзяржавамі Эўропы?

Канфэрэнцыя займецца справай абмяжаваньня марскіх зброеньняў вялікіх марскіх дзяржаваў,—тэй самай справай, якой вось ужо 6 гадоў займаецца і Ліга Нацыяў. Займаецца, але неяк—без вялікага скутку. Наколькі гэтая справа цяжкая і зложаная, відаць і з таго, што час працы гэтай канфэрэнцыі знаўцы азначаюць ня менш, як на тры месяцы!

Справа абмяжаваньня марскіх зброеньняў мае сваю гісторыю. Першая марская канфэрэнцыя адбылася ў Вашынгтоне ў 1921 г. Пасьля доўгіх спрэчак паміж прымаўшымі ўчасьце ў ёй толькі трыма дзяржавамі: Амэрыкай, Англіяй і Японіяй, яны здалелі дагаварыцца толькі ў справе абмяжаваньня будовы браняносцаў і вялікіх крэсэраў—звыш 10.000 тоннаў: да 1935 году на кожныя 5 такіх буйнейшых баявых адзінак, прызнаных Англіі і Амэрыцы, Японія мае права мець толькі 3, а Францыя і Італія—толькі па 1,75. Але Францыя ўжо тады ня прызнала гэтай пастановы канфэрэнцыі, дамагаючыся для сябе большага флёту, як Італія. Вялізарнай пабедай Амэрыкі на Вашынгтонскай канфэрэнцыі трэба прызнаць зраўнаньне, пакуль што—тэарэтычнае, яе флёту з флётам Англіі, якая дагэтуль у свай марской палітыцы трымалася так званай „сыстэмы двух флётаў“. Гэта значыць, што англійскі флёт заўсёды мусіць быць вялікшым, як два найвялікшыя флёты іншых марскіх дзяржаваў. Гэтая сыстэма зразумела і давала Англіі фактычна панаваньне на акіянах. Вось-жа на Вашынгтонскай канфэрэнцыі Англія прынцыпова зраклася гэтага выключнага панаваньня на акіянах, проці якога так рашуча пратэставала Амэрыка.

У 1927 Амэрыка ізноў запрапанавала склікаць канфэрэнцыю, каб урэгуляваць адносіны і іншых, больш лёгкіх, адзінак ваеннага флёту. Але як Францыя так сама і Італія, ня хочачы прызнаць пастановы Вашынгтонскай канфэрэнцыі, адмовіліся ад учасьця і ў новай канфэрэнцыі. Дык канфэрэнцыя адбылася—з учасьцем толькі трох дзяржаваў: Амэрыкі, Англіі і Японіі—у Жэневе ўлетку 1927 г. Папрацаваўшы каля 6 тыдняў дэлегацыі раз'ехаліся, не дабіўшыся ніякіх рэзультатаў—дзеля апору Англіі, у якой кансэрватыўны ўрад рабіў спробу бароцца з магутнай Амэрыкай. Канфэрэнцыя толькі завастрыла гэтую барацьбу, высунуўшы ясна пункты разыходжаньня паміж Англіяй і Амэрыкай.

Амэрыканска-англійскі канфлікт асабліва разгарэўся, калі Чэмбэрлен улетку 1928 г. зрабіў „марскі трактат“ з Францыяй, скіраваны проці Амэрыкі... Гэтае „марское паразуменьне“ Францыі і Англіі, даючы Англіі лішнія казыры на моры, давала за тое Францыі значныя „люзы“ для яе мілітарнай праграмы на сухапуцьці... Такім чынам гэтае „паразуменьне“ ня толькі спыняла ўсялякае разбраеньне, над якім быццам „працуе Ліга Нацыяў“, але фактычна ўмацоўвала далейшыя збраеньні—як на моры, так і на сушы...

Тады Кулідж прыказаў сваім міністрам марскому і фінансаў—„стукнуць“, як трэба, па Англіі і Францыі, каб зразумелі, хто цяпер камандуе на сьвеце... Кулідж заявіў, што—не прызнае гэтага англа-францускага „паразуменьня“, а калі гэтыя дзяржавы ад яго не адмовяцца, тады Амэрыка зараз-жа кіне на будову ваеннага флёту 3 мільярды даляраў... Адначасна амэрыканскі даляр паказаў сваю сілу англійскаму фунту, адным махам захістаўшы курс апошняга і пагрожаючы крахам англійскай валюце.

У рэзультаце гэтага Англія і Францыя ўласнымі рукамі пахавалі сваё „паразуменьне“. А пасьля хутка быў скінуты—галоўным чынам з гэтай прычыны—і англійскі кансэрватыўны ўрад Балдвіна і Чэмбэрлена.

Новы англійскі ўрад—на чале з ведамым упорным пацыфістам Мак-Дональдам, атрымаўшы ўладу ў выніку скандальнага краху спробы папярэдняга ўраду бароцца з Амэрыкай,—першым пунктам сваей праграмы паставіў: дабіцца поўнага паразуменьня з Амэрыкай. Мак-Дональд сам паехаў да новага прэзыдэнта—Гувера—„на паклон“... І ў выніку гутарак між імі зьявілася гэтая новая канфэрэнцыя ў Лёндане, якая і мае канчальна (?) ўстанавіць лічбы рознага роду баявых адзінак у флётах 5 галоўных марскіх дзяржаваў.

Ясна з вышэйшага, што на канфэрэнцыі будзе камандаваць Амэрыка. Мак-Дональд ужо зрабіў вялізарныя ўступкі Амэрыцы, згадзіўшыся зьменшыць лічбу крэйсэраў з 70. як трэбуе ўсьцяж англійская адміраліцыя,—на 50 і т. д. Такім чынам між Англіяй і Амэрыкай на канфэрэнцыі мае панаваць „поўнае паразуменьне“.

Але гэта ня значыць, што ў Лёндане ўсё пойдзе гладка. Японія ўжо заявіла, што трэбуе перагляду „вашынгтонскай прапорцыі“ і падвышэньня японскай долі ў ёй з 3 на 3½. Шмат клопату будзе мець канфэрэнцыя і з Францыяй, якая рашуча адмаўляецца скасаваць падводныя лодкі, як гэтага дамагаюцца Амэрыка і Англія. Ня менш спрэчак будзе і паміж Францыяй ды Італіяй, якія так і не дагаварыліся перад канфэрэнцыяй у справе прапорцыі іншых флётаў.

Апроч гэтых буйнейшых разыходжаньняў—на павестцы канфэрэнцыі стаіць цэлы рад іншых паважных задачаў, як справа флётаў меншых дзяржаваў, справа „свабоды мораў“, збраеньня ваенных караблёў і т. д.

Рашучы крок СССР.

Вялізарную сэнсацыю ў колах вялікай і малай „антанты“ зрабіў праход двух радавых ваенных караблёў праз Дарданэллы — ў Чорнае мора. Праход ваенных караблёў праз Дарданэллы, якія належаць, праўда, да Турцыі, быў „забаронены“ нейкай „міжнародавай камісіяй“ Антанты... Але Турцыя, якая яшчэ ў 1922 г. скінула з сябе ўсялякую ўладу пераможцаў, відаць, ня вельмі лічыцца з гэтай „забаронай“. Ня лічыцца, пэўне-ж, з апошняй і ўрад СССР, які не прызнае і ўсяго Вэрсальскага трактату з яго „фальваркамі“ ды „анэксамі“.

Радавыя караблі выйшлі з балтыцкага мора і прайшлі ў Чорнае—дзеля ўзмацненьня Чорнаморокай эскадры. З гэтага факту робяць вывад аб тым, што паміж СССР і Турцыяй пануе поўнае паразуменьне. Дадаюць, быццам нядрэнныя адносіны запанавалі паміж гэтай парай і Італіяй, якая хоча ўзмацненьнем радавага флёту ў Чорным моры зашахаваць Румынію, каб тая менш апіралася на Францыю але шукала паразуменьня з Італіяй.., Дык быццам Італія ведала аб намеры Саветаў правясьці свае караблі ў Чорнае мора і—дапамагла ў гэтым...

Кароткія навіны.

Пасьля вайны Англія зрабілася клясычным краем. Ужо больш як 10 гадоў звыш мільёна безработных жывуць на кошт дзяржаўнага і камунальнага скарбаў.

Няменш цяжкае безрабоцьце пануе і ў Нямеччыне. Асабліва ўзрасло безрабоцьце за другую палову сьнежня, павялічыўшыся раптам на 340.000 душ! Такім чынам у канцы мін. году агульная лічба безработных дайшла да 2 мільёнаў.

Але—як гэта ні дзіўна—яшчэ горш шалее безрабоцьце ў шчасьлівай быццам Амэрыцы. Паводле лічбаў аб'яднаных работніцкіх Саюзаў,—лічба безработных дайшла там да страшэннай цыфры 3 мільёнаў.

Вось запраўдная мера гаспадарчага крызісу ў трох найвялікшых прамысловых волатаў сьвету.

Радавы ўрад афіцыяльна заявіў нямецкаму ўраду—аб узнаўленьні дыплёматычных зносінаў—паміж СССР і Кітаем. Узноўлены і консульскія арганізацыі. Адначасна ўрад СССР выразіў Нямеччыне сваю ўдзячнасьць за абарону інтарэсаў радавых грамядзян—падчас перарыву зносінаў СССР з Кітаем.

Гішпанскі дыкгатар Прыма дэ Рывэра апублікаваў проці найвялікшай францускай газэты „Тан“, якая рэзка зьмяніла сваю „гішпанскую палітыку“, пратэст, у якім сьцьвярджае, што зьмена выклікана... спыненьнем сталай субсідыі гэтай газэце з боку гішпанскага ўраду. Газэта патрэбавала залішне вялікай падбаўкі, дыктатар адмовіў,—дык і пачала яго лаяць...

„Раскрыты“ факт „страшэнна ўсхваляваў усю францускую прэсу“, як гучна пішуць францускія газэты, у якіх... няма амаль што ніводнага радка, не аплачанага заінтэрэсаванай асобай, або ўстановай...

Хваляваньне сярод безработных.

За апошні тыдзень — у зьвязку з агульным завастрэньнем гаспадарчага крызісу ў Польшчы—шмат дзе ўзьнімаліся хваляваньні сярод безработных, якія ўсюды і заўсёды зьяўляюцца найбольш чулым барометрам, азначаючым стан „эканамічнага ціску“ ў краі.

Каб папярэдзіць магчымыя эксцэсы, варшаўская Прафэс. Рада падала магістрату м. Варшавы мэморыял у справе мераў барацьбы з безрабоцьцем і дапамогі безработнаму насяленьню. Рада м. Варшавы ахвяравала справе безрабоцьця спэцыяльнае паседжаньне.

У Варшаве за перадапошні тыдзень лічба безработных павялічылася на 1,000 асоб, ува ўсіх групах прафэс. працы, дайшоўшы да агульнай лібы 16.500.

У Лодзі сам магістрат (сацыялістычны) зьвярнуўся да ўраду з 2 абшырнымі мэмарыяламі, трэбуючы неадкладных мераў барацьбы з безрабоцьцем, якое ад 15 сьнежня павялічылася больш, як удвая.

У Чэнстахове ня менш востра стаіць справа дапамогі безработным,—бо з афіцыяльна зарэгістраваных 12.000 безработных (узапраўднасьці іх—значна больш), „засілкі“ атрымліваюць толькі 5.800 асоб, ды каля 2000 маюць нейкую дапамогу. Таму безработныя ўсьцяж зьвяртаюцца да мін. Працы з мэмарыяламі, пратэстуюць на мітынгах і т. д.

Да гэтых вестак, паданых у „Robotniku“ за апошнія толькі дні, трэба дадаць і тыя інфармацыі, якія зьявіліся ў віленскіх газэтах. У пятніцу 24/І ў Вільні ў працягу цэлага дня безработнымі рабіліся спробы наладзіць маніфэстацыю, але кожны раз былі „расьсяваны“ паліцыяй.

Каб даць паняцьце аб агульным фінансава-гаспадарчым крызісе ў Польшы, падаем некаторыя апублікаваныя ў прэсе лічбы з гандлёва-прамысловага жыцьця такога важнага фабрычнага асяродку Польшчы, як Лодзкі прамысловы раён.

У 1929 г. акружны суд сьцьвярдзіў 326 выпадкаў банкруцтваў, разглядзеў 1,968 тарговых скаргаў, выдаў 3,374 даручэньняў аб спагоне належнасьці па пратэставаных вэксалёх.—Мястовыя суды за 1929 г. разгледзілі 27.550 тарговых справаў і выдалі 88.000 загадаў спагону па пратэставаных вэксалёх, ці—па 300 ў дзень! 13 судовых прыставаў (каморнікаў) у самай Лодзі выканалі 40,000 прысудаў суда ў гэткіх справах. Наагул, лічба пратэстаў дайшла да 35% усіх выданых вэксалёў, ці адна траціна апошніх пратэставана—за неаплату ў тэрмін.

І гэтак дзеецца ў багатым прамысловым раёне. А ці-ж у нас—лепш?

Бэрліну шанцуе на сэнсацыйныя працэсы. Ня скончылася яшчэ справа грузінскай арганізацыі, падрабляўшай радавыя чырвонцы, як выкрылася новая вялізарная афэра—з фальшаваньнем амэрыканскіх даляраў. Амэрыканскія 100-даляравыя банкноты фальшаваліся так па мастацку, што доўга нават сам дзяржаўны Банк Амэр. Штатаў прымаў іх, як праўдзівыя!.. Як падлічаюць, бэрлінскія „мастакі“ нарабілі сабе гэтых даляроў на сотні мільёнаў... На чале спрытнай кампаніі стаяў ведамы нямецкі камуніст Франц Фішэр, мянюшка—Feigt, які пакуль-што не папаў у рукі паліцыі.

У Парыжу пачаўся скандальны працэс Саўкі Літвінава, роднага брата радавага віцэ-камісара замежн. спраў. Падсудны, якога высокапастаўлены брат „рэкамэндаваў“ у бэрлінскае Торгпрэдства, як „бясспрэчна чэснага і спрытнага чалавека“, аказаўся на дзеле больш спрытным, як чэсным. Торгпрэдства вінаваціць яго ў выдачы ад імя Торгпрэдства фальшывых вэксалёў на 1 мільён даляраў...

21 студня распушчаны японскі парлямант. Новыя выбары маюць адбыцца па новаму выбарнаму закону, які мае значна пашырыць лічбу выбаршчыкаў, на падтрыманьне якіх разьлічае ўрад, каторы ня меў большасьці ў гэтым парляманьце.

Хроніка.

× **Увага Маладэчанцам!** 16 га лютага адбудуцца выбары мястовае рады ў м. Маладэчыне. Дык беларусы-маладэчанцы павінны загадзя падаць сьпісак сваіх кандыдатаў на радных і пасьля аднадушна галасаваць за яго.

× **Нарады „ўсходніх“ ваяводаў.** 23 студня адбылася ў Варшаве канфэрэнцыя мін. Юзэфскага з запрошанымі ваяводамі чатырох усходніх — „крэсавых“ — ваяводзтваў.

Канфэрэнцыі прыпісваюць у прэсе вялізарнае значэньне. Быццам мае быць перагледжана нанова ўся „меншасьцёвая“ палітыка і рашуча ўзяты „новы курс“...

„Пажывём — пабачым.

× **Справа грам. Тарашкевіча.** У пятніцу, 24 студня, у віленскім акружным судзе разглядалася справа б. пасла і правадыра Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, Браніслава Тарашкевіча.

На самым пачатку расправы пракуратура прадставіла суду нейкую адозву, якая заклікала масы да ўчыненьня дэманстрацыі ў сувязі з гэтым працэсам. На гэтай падставе суд пастанавіў разглядаць справу пры зачыненых дзьвярох, каб забясьпечыцца ад магчымасьці нарушэньня супа-

кою ў салі суду. Уся публіка была выдалена з салі, апрача двух асоб, выбар якіх быў аддадзены грам. Тарашкевічу. Апошні папрасіў пакінуць у салі суду жонку сваю і жану б. пасла Рака-Міхайлоўскага.

Як інфармуе польская прэса, суд меў зусім неспадзяваны вынік. Як ведама, грам. Тарашкевіча пракуратура пацягнула да адказнасьці за скліканьне мітынгу ў салі „Геліос“ у Вільні ў 1926 годзе, на якім Тарашкевіч быццам-то сказаў „выўротовую“ прамову, за якую мітынг быў сарваны паліцыяй. Тады публіка прабавала зрабіць дэманстрацыйны паход на вуліцы, да якога паліцыя недапусьціла. — Вось-жа абаронца Тарашкевіча прыпомніў суду, што за гэты мітынг Тарашкевіч быў ужо раз суджаны ў віленскім-жа акружным судзе — пры разглядзе ведамае вялізарнае справы „Грамады“ ў 1928 годзе, і тады суд яго ў гэтым пункце апраўдаў.

Суд, праверыўшы заяву абаронцы ў актах справы „Грамады“, новую справу Тарашкевіча „ўможыў“, як ужо разгледжаную. Дзіўна толькі, як гэта тая-ж самая пракуратура, якая ўкладала акт абвіненьня проці „Грамады“, „не дагледзіла таго, што першае яе абвінавачаньне Тарашкевіча ў справе мітынгу ў „Геліосе“ прызнана было ўжо раз судом беспадстаўным...

× **Маніфэстацыі ў Вільні ў дзень суду над Тарашкевічам.** Пасолы Сялянска-Работніцкага Клюбу, Дварчанін і Грэцкі, пробавалі зарганізаваць вулічную маніфэстацыю ў дзень працэсу Тарашкевіча, — аднак, паліцыя да гэтага недапусьціла. Спробы прамаўляць да публікі на вуліцы і на Лукішскім пляцу ўраз-жа зрываліся. Пры гэтым не абыйшлося бяз бойкі, якую польская прэса апісывае, як „водрух таўпы проці выўротовых выступленьняў паслоў“...

× **У Беларускім Музэі ім. Ів. Луцкевіча.** За апошнія месяцы началася ў Музэі жывейшая праца над упарадкаваньнем бясцэнных для беларусаў скарбаў яго. Зроблены пара сталоў са шклом і шкляная шафа—дзеля перахову рэчаў, якіх нельга дзяржаць адкрытымі.

З прычыны таго, што апошні год беларускае прэсы, у якой можна было-б зьмяшчаць музэйныя справаздачы аб паступаючых у яго ахвярах, так як ня было, справаздачы гэтыя непублікаваліся. Надалей яны будуць зьмяшчацца акуратна.

Кіраўніцтва музэю зварачаецца да ўсяго грамадзянства з заклікам прысылаць усялякія гістарычныя памяткі, кнігі, рукапісы, старыя абразы, разьбу з дрэў, тканіны і інш.

Музэй месьціцца пры Вострабрамскай вул. 9 у Вільні. Кіраўнік прымае што-дня ад 11 да 1 г.

× **20-лецьце беларускага тэатру ў Вільні.** 12-га лютага па старому стылю, а 25—па новаму, мінае 20 гадоў ад першае публічнае беларускае тэатральнае пастаноўкі ў Вільні. Выпадала-бы беларускаму грамадзянству неяк адзначыць гэты наш культурны юбілей, — хаця-бы пастаноўкай добрае беларускае новае п'есы.

× **Спэктакль-вечарына.** У нядзелю, 2-га лютага б. г. ў салі Віл. Бел. Гімназіі (Вострабрамская 9) адбудзецца спэктакль-канцэрт пад кіраўніцтвам і з удзелам вядомага на беларускай сцэне артыста А. Міхалевіча. Пасьля спэктаклю — скокі. Пачатак пунктуальна а 7 гадзіне ўвечары. Увесь збор пойдзе на карысьць незаможных вучняў гімназіі. Уваход па білетам, якія можна набыць пры ўваходзе.

Карэспандэнцыі.

Як спаткала новы 1930 год моладзь у в. Курымшычах Маладэчанскай гміны і павету.

Дзякуючы стараннай працы сябры Сідарэвіча Янкі і Раманчыка Мацея з в. Вывяр, Маладэчынскай гм. у в. Курымшычах 1-га студзеня на Новы Год (14-га па новаму стылю) наладзілі спэктакль-вечарыну. У сувязі з тым, што ніякае арганізацыі ў нас няма — (Т-ва Беларускага Гаспадарчага Зьвязу ў в. Курымшычах не зацьверджана), дазваленьне на спэктакль і адказнасьць за яго ўзяў на сябе грам. Янка Сідарэвіч, малады сьвядомы беларус. Спэктакль адбыўся вельмі добра. Народу было паўнюсенькая хата; нават усе не маглі зьмясьціцца, дык з болем у сэрцы, прыходзілася адмаўляць у мейсцы тым, хто прыйшоў пазьней. Гулялі „Зьбянтэжаны Саўка“, „Пасланец“ і „Заручыны Паўлінкі“. Ня гледзячы на тое, што паважаныя грамадзянкі артысткі былі першы раз на сцэне, але ў сваей роднай мове адыгралі так добра ўсе рэчы, што ніколі аб гэтым і не сасьніцца польскаму эндэку, каторы відзіць сваімі „курынымі вачыма“ ўва ўсіх беларусах нейкую мешаніну“.

Вельмі прыгожа і жыцьцёва адыгралі свае ролі: Марыля Пшэньнік, Ніна Пшэньнік і Альжбета Пшэньнік. Ня горай ад іх адзначыліся: Раманчык Мацей (Саўка) і Сідарэвіч Янка (Якім). Ня можна не адмеціць Цыбульскага Мікалая, каторы сваёй тэхнічнай дапамогай шмат памог гэтай вечарыне-спэктаклю.

Заахвоціўшыся першай увагай, нашыя маладыя артысткі і артысты пастанавілі на наступную нядзелю адыграць новыя беларускія п'ескі ў в.

Вялікім Сяле, каля Маладэчна, у хаце № 101 Бондара Сымона.

Гэты першы прыклад маладых беларусаў з в. Курымшычы і Вывяры каля Маладэчна хай паслужыць прыкладам для ўсяе сьвядомае беларускае моладзі як можна, як кажуць „саматугамі“, бяз жаднае помачы і нават сталае арганізацыі наладзіць у сваей вёсцы спэктакль-вечарыну, абы было колькі чалавек сьвядомых беларусаў. Трэба толькі вывучыць якую-небудзь белурускую п'еску і адзін з сяброў падасьць паданьня да Старасты, у якім зазнача, што будзе адбывацца вечарына „domowa“ па запросінах, на якую павінен усягды даць дазвол староста. Атрымаўшы дазвол, зрабеце вольны ўход (бясплатны), а сабраўшымся сябром прапануйце па падпісным лісьце ахвяраваць, колькі хто можа, на бібліятэку ці на якую-небудзь культурна-асьветную мэту.

Хай гэты прыклад моладзі у в. Курымшычах на новы год, будзе зьвястуном таго, што сялянская моладзь пачынае сама творчую культурна-асьветную працу, так, як патрапляе гараць сваю родную беларускую зямельку, і калі дагэтуль у некаторых кутках нашае бацькаўшчыны ёсьць шмат несьвядомай моладзі, якая аддаецца налогу п'янства ды бойкам, дык гэта не вінавата моладзь а віны тыя абставінны, і тая праклятая гарэліца каторая, як атрута, разстаўлена ў кожным кутку мястэчка. Калі мы наладзім у кожнай вёсцы хоць адзін спэктакль-вечарыну, дык, лічучы, колькі мільёнаў нас ёсьць і колькі ёсьць нашых беларускіх шэрых вёсак, мы ўсьвядомім усіх несьвядомых, і аб нас ня толькі загамоняць і будуць лічыцца з намі нашы суседзі, але загавораць з пашанай шмат далей—за граніцамі нашае бацькаўшчыны.

Дык уперад, браты! Мы—кавалі нашае будучыні, і ў нашых мазольных руках не загіне ніякая праца!

Наперад, наперад, браты маладыя!
Хай сьцяг беларускі агорне
Усіх сьмелых, адважных, і буры ліхія
Ніколі не згасяць паходні!
Глядзеце з пагардай на чорныя хмары,
Што йдуць на загоны з Заходу,
На сівер сярдзіты, што дзьме прагавіты
На родныя стрэхі з Усходу.
Лічыцца ўсіх змусім мы працай сьвядомай
Хто з намі ня хоча лічыцца:
Хай знаюць, што нашы мазольныя рукі
Памогуць народу збудзіцца:
Мы кінем атруту, каторай спаіўшы
Нас хочуць трымаць у цямноце!
Хай кожны то знае: кайданы ня зьбіўшы,
Ня скажам: „Ты вольны, Народзе!!!
Эндэкі трухтлявы з сьляпымі вачыма,
Мы сіла магутна, а не „мешаніна“!
Вы пэўне ня сьнілі, што ў нашых мільёнах
Есьць Колас, Купала, Скарына!

Вясковы Міхась.

Нашы заработні.

(м. Юрацішкі).

Цяжкое жыцьцё нашага селяніна: няма чым плаціць падаткаў. У некаторых малазямельных няма ўжо і хлеба, а залеглыя падаткі ўсё-ж плаці! Дзякуй Богу, адкрыліся заработкі вазіць мэтры на ст. Юрацішкі; але-ж дарога сьлізкая, сьнегу няма, трэ' вазіць на колах, і вось у першыя дні дзеля самых бедных вышлі не заробкі, а праробкі. У беднага гаспадара колы ледзь-ледзь жылі і на пачатак заробку заўсім рассыпаліся. Пры сьлізгаце коні ня могуць другі раз утрымацца і зваляцца; то не бяда, калі ўпадзе гдзе ў дарозе, гдзе ніхто ня відзіць, а калі ўпаў конь у Юрацішках, дык адразу пратакол ды і кажуць, што будзе штраф аж 25 злот! Вось тут і жыві, вось тут і зарабі! „Тутэйшы“.

Грамадзяне,

калі хочаце, каб ваша газэта выходзіла акуратна —

прысылайце падпісныя грошы!

Беларусы ў Чэхаславаччыне.

Сьвяткаваньне дзесятых Угодкаў сьмерці Івана Луцкевіча ў Празе Чэскай.

Дня 5 студзеня б. г. стараньнямі Беларускай Рады ў Празе было наладжана сьвяткаваньне дзесятых угодкаў сьмерці Івана Луцкевіча, пры чысьленым удзеле ўсей беларускай пражскай калёніі і дэлегатаў з Вільні на Зьезд „АБСА“.

Сьвяткаваньне распачаў уступным словам гр. Захарка, які падкрэсьліваючы вялікія заслугі Івана Луцкевіча, паложаныя для лепшай будучыні беларускага народу, кінуў пасярод прысутных гарачы і шчыры прызыў ісьці, нягледзячы ня ўсякія перашкоды, ісьці наперад сьлядамі Івана Луцкевіча, маючы перад сабой адзіны сьвяты ідэал—Беларусь.

Пасьля гэтага наступіў даўгі і глыбака апрацаваны рэфэрат Д-ра Т. Грыба аб Івану Луцкевічу. Прэлегэнт, акінуўшы крытычным вокам першыя пачаткі беларускага адраджэньня, з глыбака навуковым падыходам сконстатаваў, што выступленьне Івана Луцкевіча на беларускай адраджэнскай ніве запачаткавала сабой новую эру ў беларускім руху, эру сьвядомага і ўсестароньняга будаўніцтва свайго ўласнага дзяржаўнага быту.

Пасьля рэфэрату Д-ра Грыба прысутны на сьвяткаваньні гр. А. Бартуль, на просьбу прысутных, прачытаў некаторыя з сваіх твораў, аб вартасьці якіх сьведчылі бурныя воплескі і высокае захапленьне ўсіх прысутных.

Наагул настрой на сьвяткаваньні быў вельмі ўрачысты, не пазбаўлены такжа тэй глыбокай тугі за Бацькаўшчынай і ўсім сваім родным, якую можам бачыць толькі ў людзей, адлучаных ад краю.

Прысутны.

Аб Агульным Сходзе Т-ва Беларуская Рада ў Празе.

30 сьнежня 1929 г. адбыўся Агульны Сход Т-ва Беларуская Рада ў Празе. Старшынёю Рады быў выбраны грам. Мікола Вяршынін, віцэ-старшынёю Фр. Грышкевіч, скарбнікам і сэкрэтаром Ал. Вітушка і кандыдатам у прэзыдыум Ігн. Сланеўскі. У рэвізійную камісію: Т. Клаўсуць, В. Лаўскі і Л. Гірыс.

Усячына.

Апошнімі часамі сярод многіх вучоных астраномаў узьнімаецца перакананьне, што хуткасьць кружэньня зямлі зьмяншаецца, ды што гэта можа мець у выніку—ў далёкай будучыне—на аднэй паўкулі вечны дзень, а на другой паўкулі—вечную ноч. Ангелец Эрнэст Браўн на падставе сваіх досьледаў нават паказвае лічбу, з якой памяншаецца кружэньне зямлі. З 1870 году даўжыня дня павялічылася на 15 сэкундаў. Наагул-жа зямля ў пачатку свае геолёгічнае эры круцілася значна хутчэй.

Таксама заўважвае француз дэ Брай, што й хуткасьць сьвятла сонечнага значна памяншаецца й быццам праз 80.000 гадоў настане вечная цемра.

Істнуе цэлы шэраг іншых досьледаў і гіпотэзаў (дагадак) аб набліжэньні катастрофы нашае плянэты, аднак гэтае прароцтва быццам споўніцца не раней, як праз якіх-небудзь 300 тысячаў гадоў, а то й яшчэ пазьней.

Ведама, лічба некалькі сотняў тысячаў гадоў для нас вялікая, бо наагул нават людзкая культура істнуе ўсяго максымум 20 тысячаў гадоў. Але, калі прыняць пад увагу тое, што чалавек жыве на зямной кулі толькі з паўмільёна гадоў, дык можна з пэўнасьцю думаць, што людзтва з плянэтай перажывае ўжо дарослы век, за якім павінна наступіць немінучая старасьць і сьмерць. **М. І.**

* * *

Недалёка Станіславава ў Галіччыне нядаўна быў знойдзены, падчас раскопваньня, добра захаваны перадпатопных часоў зьвер (Rhinoceros antiquitatis). Каштоўная знаходка была адпраўлена ў Кракаўскую акадэмію навук.

Паштовая скрынка.

„Ацэнцы“ ў Мялешках. Вы просіце надрукаваць вашу раду чытачом „Белар. Крыніцы“:

„Крыніцы“ гэты
Ты пусьці да іншай мэты:
Усянюсенькі „Крыніцы“
Пашчапляй ты іх на ніці
І—каб ня сеялі нязгоду
Паміж працоўнага народу—
Усе гэтакі газэты
Занясі дзе да кл....

На-жаль, далейшыя радкі „нецэнзурныя“, і затым зьмясьціць іх ня можам.

Ад наступных асоб атрымалі: ад Сідаровіча Кастуся—2 зл., Александровіча Язэпа—1 зл. 50 гр., Андрэяўскага Антона—2 зл., Салаў'я Янкі—2 зл., Вінічэка Лявона—3 зл. 50 гр., Мацьвеява Грыгора—3 зл. 50 гр., Горпініка Ігната—3 зл. 50 гр., Мігулевіча Барыса—3 зл. 50 гр., Грынчука Аўтуха—3 зл., Грабоўскага М.—3 зл. 50 гр.

(Працяг у наступным нумары).

Рэдактар-Выдавец: **М. Сіняўскі.**

Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.